

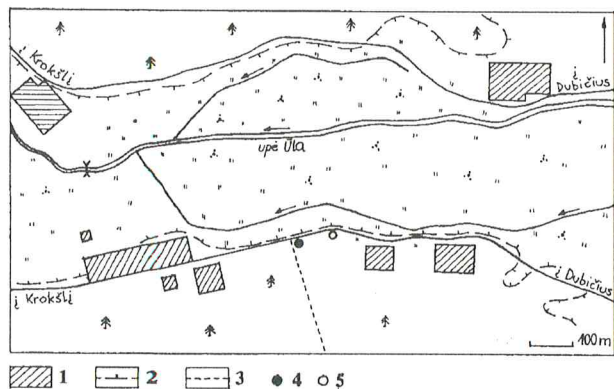
KARAVIŠKIŲ 6A GYVENVIETĖ

GYTIS PILIČIAUSKAS

Karaviškių 6-oji gyvenvietė (A–40) buvo atrasta 1994 m., žvalgant buvusio Dūbos ežero ir Katros upės pakrantes (Ostrauskas, 1996a, p. 316). Paminklas yra buvusio Dūbos ežero pietiniame krante, į pietus nuo Ūlos upės ant terasos (pav. 1). Radiniai paplitę 200 x 50 m. juosta išilgai terasos krašto. Žvalgymo medžiaga parodė, kad šioje vietoje buvo kelių akmenis amžiaus laikotarpių gyvenvietės. Toliau šiame darbe vakarinė ir rytinė gyvenvietės dalys bus vadinamos atitinkamai Karaviškių 6A ir Karaviškių 6B gyvenvietėmis.

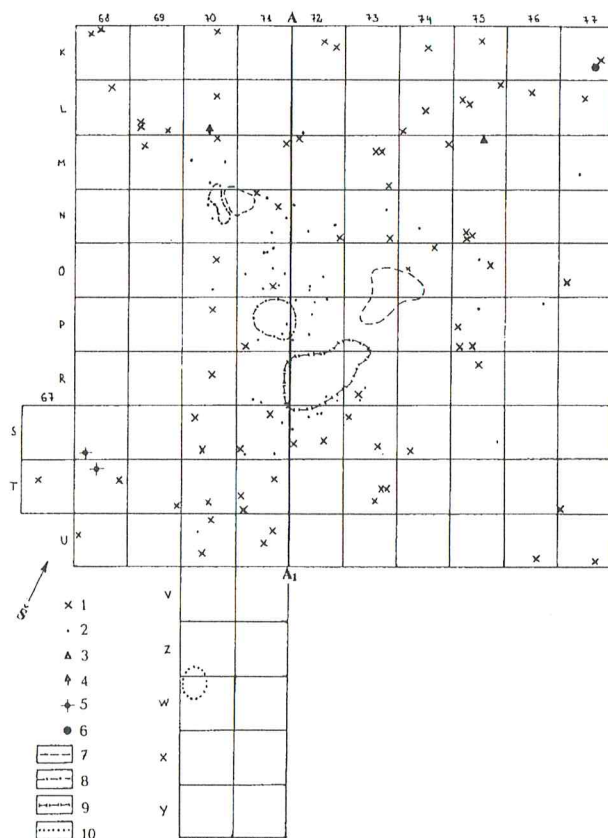
1997 m. rugpjūčio mėnesį buvo ištirta Karaviškių 6A bei pradėta kasinėti Karaviškių 6B gyvenvietė. Pirmoje iš jų ištirtas 112 m² plotas (pav. 2).

Kultūrinis sluoksnis visame tirtame plote buvo gana vienodas (pav. 3). Visą paviršių dengė 12–20 cm storio tamsiai pilkas dirvožemis. Po juo slūgsojo 20–40 cm storio pilkai gelsvo, vietomis rudai gelsvo smėlio sluoksnis. Giliau buvo gelsvai balvas smėlis – įžemis, kai kur su rausvo geležingo smėlio intarpais. Pilkai gelsvo smėlio paviršiuje išryškėjo

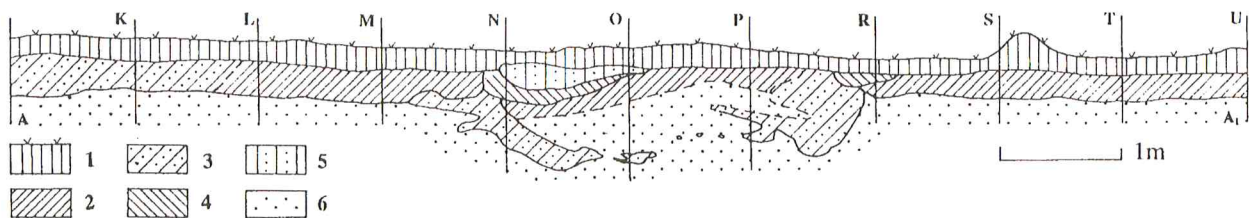

1 pav. Gyvenvietės situacija: 1 – sodybų teritorija, 2 – viršutinis terasos pakraštys, 3 – kvartalinė linija, 4 – Karaviškių 6A gyvenvietė, 5 – Karaviškių 6B gyvenvietė. Braižė autorius

įvairių atspalvių rudo smėlio su angliukais dėmės, vietomis siekiančios 110 cm gylį. Jos nebuvo susijusios su radiniais, tai buvo išvirtusių medžių

2 pav. Tyrinėtas plotas ir radinių pasiskirstymas: 1 – titnago dirbiny, 2 – ornamentuota puodo šukė, 3 – trikampio (širdinio?) strėlės antgalio fragmentas, 4 – įklotinis Pulio tipo strėlės antgalis, 5 – molinis verpstukas, 6 – akmeninis tinklo pasvaras; puodų šukių koncentracijos: 7 – puodo Nr.3, 8 – puodo nr.1, 9 – puodo Nr.2, 10 – puodo su smėlio ir augalinėmis priemaišomis liesinta molio mase. Braižė autorius

3 pav. Pjūvis: 1 – tamsiai pilkas dirvožemis, 2 – pilkai gelsvas smėlis, 3 – rudai gelsvas smėlis, 4 – rudas smėlis su angliukais, 5 – juosva žemė su baltu smėliu ir angliukais, 6 – gelsvai balsvas smėlis – įžemis. Braižė autorius

duobių vietos. Radinių buvo visame 30–50 cm storio kultūriniam sluoksnyje. Pavieniai dėl gamtinių priežasčių atsидūrė gelsvai balsvo smėlio viršutinėje dalyje, rasta jų prikritusių į išvartų duobes. Keli titnaginiai dirbiniai surinkti nuo šiauriau perkaso esančio keliuko.

BENDRA TITNAGO RADINIŲ STATISTIKA

Radiniai priklausė dviem gyvenvietėms – ankstyvojo mezolito ir vėlyvojo neolito. Tik dalį titnaginių dirbinių pavyko priskirti skirtingų laikotarpių gyvenvietėms.

Iš viso rasti 224 titnagai¹. Vidutinis jų tankis perkasoje buvo labai mažas – tik 2 titnagai /1 m². Naudotas juosvas ir pilkas vietinis titnagas. Dauguma titnagų yra pasidengę ruda patina (86,3%), kiti patinos neturi arba yra silpnai rusvai patinuoti (13,7%). Ugnyje buvę 94 titnagai (41,6%). Dirbiniai gaminti daugiausia iš nuoskalų (75%), mažiau – iš skelčių (21,8%). Rasta:

skeltės ir jų dalys	– 29
dirbiniai iš skelčių	– 7
nuoskalos ir jų dalys	– 154
dirbiniai iš nuoskalų	– 24
skaldytiniai ir jų dalys	– 5
skaldytinio aikštelės krašto nuoskalos	– 4
dirbiniai iš skaldytinio	– 1
Iš viso	<u>224</u>

ANKSTYVOJO MEZOLITO RADINIAI

Ankstyvajam mezolitui priskirtina 10 tamsiai rudai patinuotų titnago dirbinių:

¹ Į apskaitą nebuvo įtraukti dirbiniai nuo šiauriau perkaso esančio keliuko.

Dirbiniai iš skelčių:

įklotinis Pulio tipo strėlės antgalis	–1
mikrolitinis ašmenėlis	–1
rėžtukas	–1
Iš viso	3

Dirbiniai iš nuoskalų:

rėžtukai	–5
ylos tipo dirbinys	–1
Iš viso	6

Skaldytinis

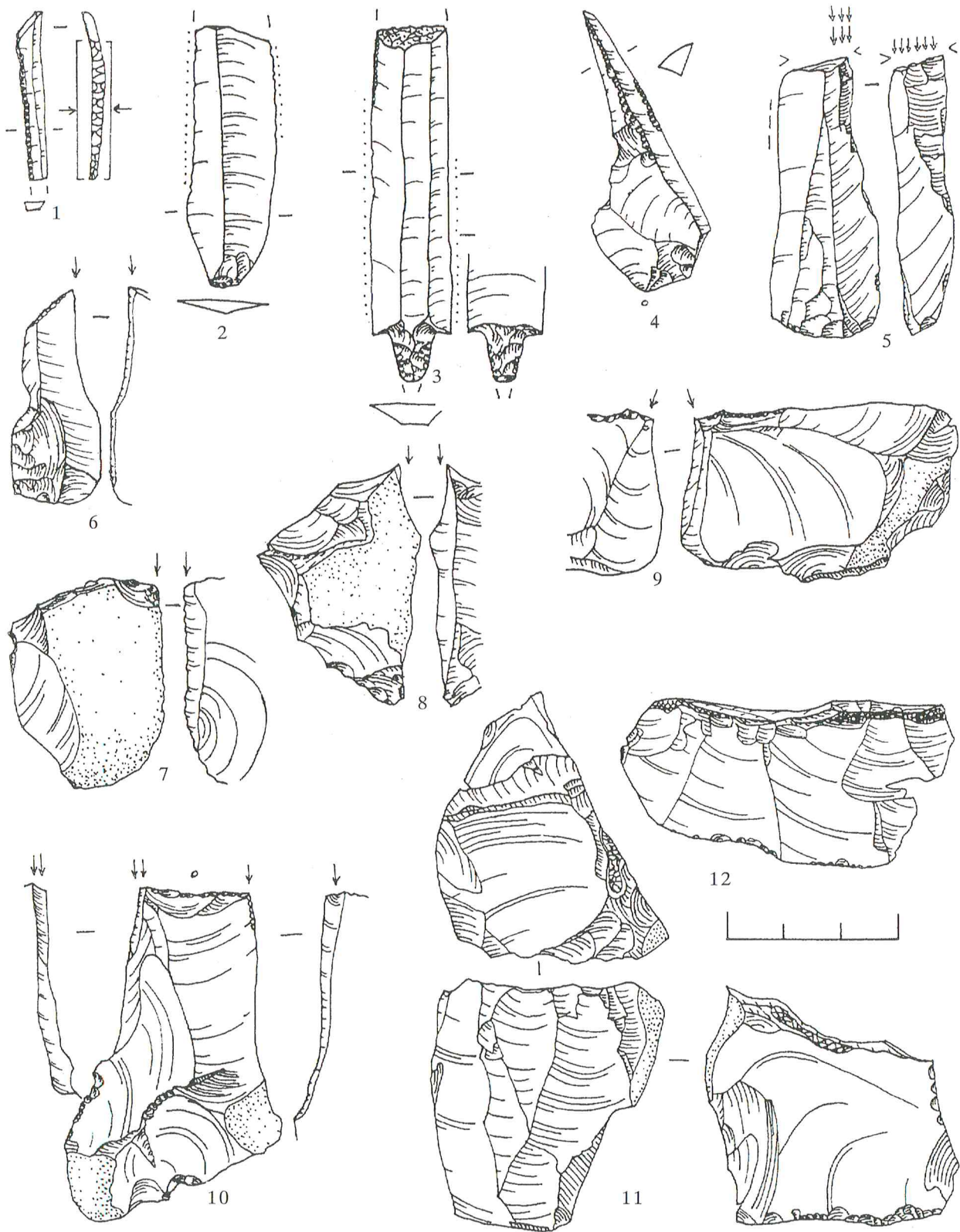
–1

Išskirti šio laikotarpio medžiagą leido įklotinis Pulio tipo strėlės antgalis (pav. 4:3). Rastas 1 mikrolitinis ašmenėlis, perlūžęs į dvi dalis, statmenai dvipusiu retušu apdirbtu šonu (pav. 4:1). Ylos tipo dirbinys buvo pagamintas iš nuoskalos su ilgu, kiek paretušuotu smaigaliu (pav.4:4). Rėžtukai sudarė didžiausią mezolitinių dirbinių grupę. Pietinėje gyvenvietės dalyje rasti 5 rėžtukai rodo ten buvusią intensyvią kaulinių dirbinių, neišlikusių smėlyje, gamybą. Daugelis rėžtukų kampiniai, pagaminti iš nuoskalų retušu ir nuskėlimais (pav. 4:7–10). Vienas buvo šoninis 1 nuskėlimu suformuotu rėžiamuoju kampu (pav. 4:6). Tik 1 rėžtukas buvo pagamintas iš skeltės, 6 nuskėlimais nuskėliant jos kampą, o paskui nuskėliant viršūnę (pav. 4:5). Rasti keli stipriai sunaudoti skaldytiniai bei 1 vienagalis skaldytinis „su rankenėle“ nuoskaloms ir netaisyklings skeltėms skelti (pav. 4:11). Matyt kaip peilis buvo naudota skaldytinio aikštelės krašto nuoskala su utilizaciniu retušu (pav.4:2). Kitų ankstyvojo mezolito nuoskalų neįmanoma išskirti.

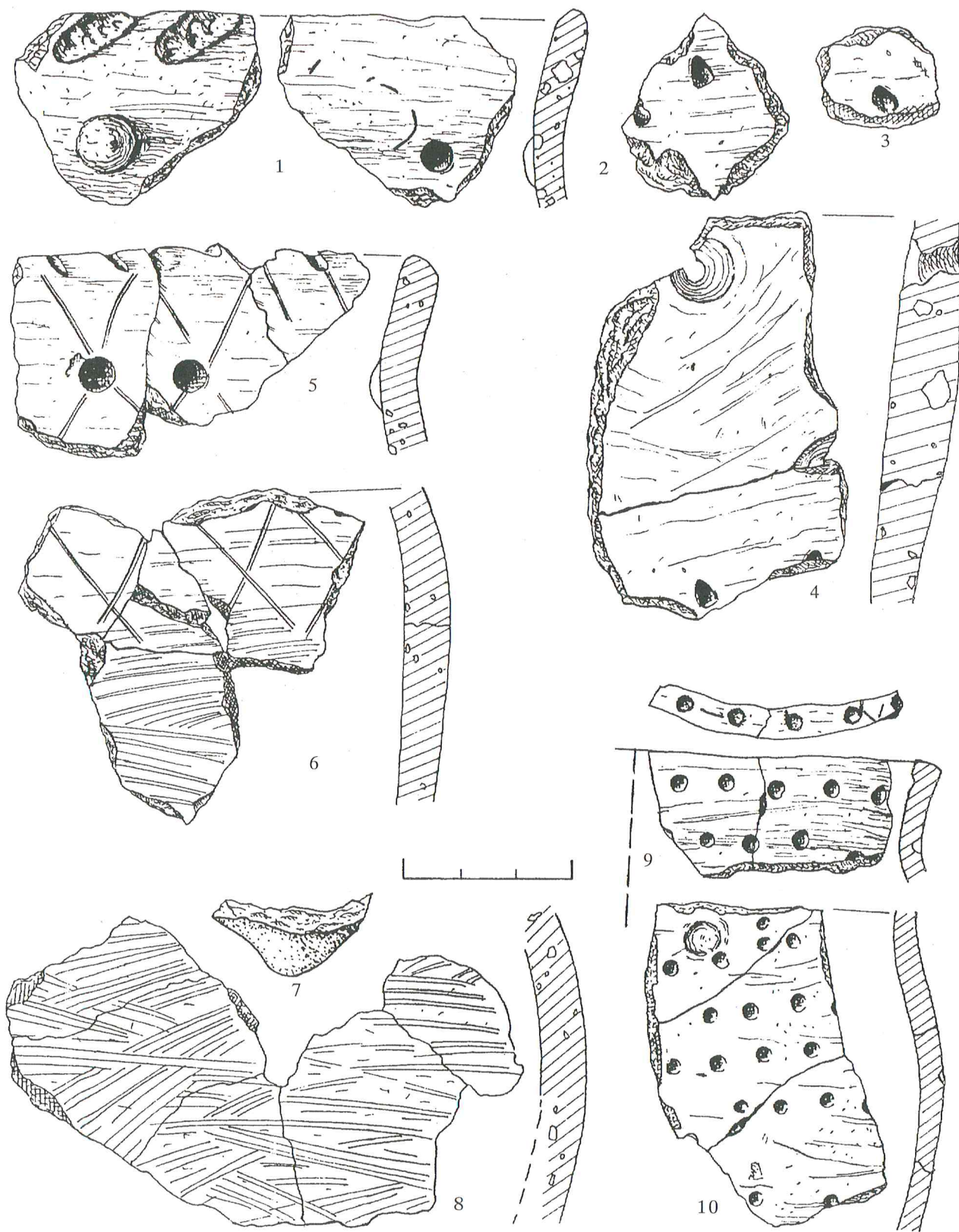
VĒLYVOJO NEOLITO GYVENVIETĖ

Keramika

Keramika išlikusi neblogai, dalį šukių pavyko sulipdyti. Jos priklausė 7 puodams, kurių molio masė

4 pav. Ankstyvojo mezolito titnago dirbiniai: mikrolitinis ašmenėlis (1), skeltė (2), įklotinis Pulio tipo strėlės antgalis (3), ylos tipo dirbinys (4), rėžtukai (5–10), skaldytinis (11), skaldytinio aikštelės krašto nuoskala (12). Piešė autorius

5 pav. Nemuno kultūros keramika: puodai Nr. 1 (1-4), Nr. 2 (5-8), Nr. 3 (9-10). Piešė autorius

liesinta mineralinėmis (6 indai) arba mineralinėmis bei augalinėmis (1 indas) priemaišomis. Iš 479 šukių (didesnių nei 1 cm²) su mineralinėmis priemaišomis molio masėje 122 (25,5%) buvo ornamentuota. Visos 24 šukės, kurių molio masė buvo liesinta mišriomis priemaišomis, buvo neornamentuotos.

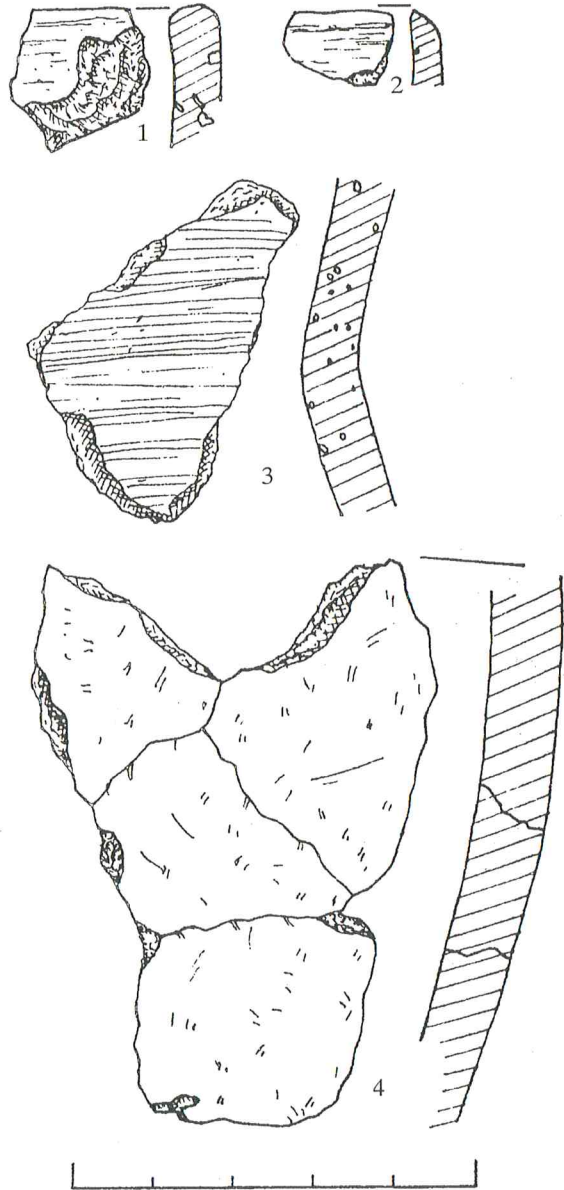
Puodo Nr. 1 molio masėje buvo gausu grūsto kvarcito ir granito priemaišų. Išorinis puodo paviršius buvo lygintas, vidinis – su brūkšniavimo žymėmis. Sienelių storis svyravo nuo 0,6–0,7 cm ties kakleliu iki 1,2 cm ties pilveliu. Aukštas puodo kaklelis atriestas į išorę – S1 formos (pav. 5:1). Pakraštėlio briauną vidinėje pusėje puošė apvijiniai įspaudai. Kaklelio linkis ornamentuotas reta gilių duobučių eile. Dėl to vidinėje puodo pusėje atsirado gumburėliai. Šiam indui priklausė kelios pilvelio šukės su lašo pavidalo įspaudais bei taisymo skylutės dalimi (pav. 5:2–4). Įspaudėliai buvo padaryti palenкта smailėjančia lazdele. Puodo forma ir dydis neturėjo labai skirtis nuo antrojo indo.

Puodo Nr. 2 molio masė liesinta gausiomis stambiai grūsto kvarcito ir granito priemaišomis, šukės trapios. Sienelių storis ir kaklelio profiliuotė analogiški puodui Nr. 1. Kaklelio linkį puošia panašios duobutės (pav. 5:5), puodo briauną – gilūs pailgi įspaudai. Pakraštėlių ir viršutinę puodo dalį dengia „tinklinis raštas“ (rėžtos įstrižos susikertančios linijos) (pav. 5:6), kuri vidurinėje dalyje pakeičia ryškus horizontalus brūkšniavimas (pav. 5:8). Puodo vidus brūkšniuotas neryškiai. Rastas smailus dugnelis palinkęs >90° kampu (pav. 5:7). Puodo anga buvusi apie 30 cm skersmens.

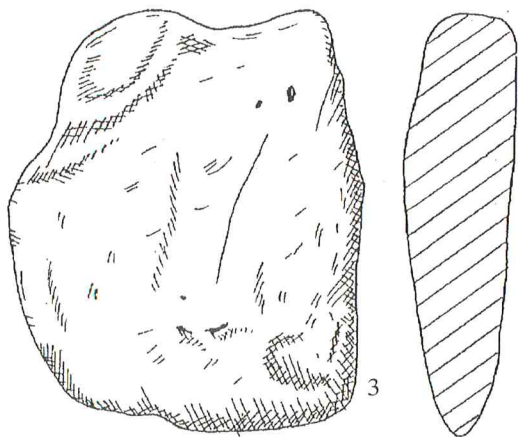
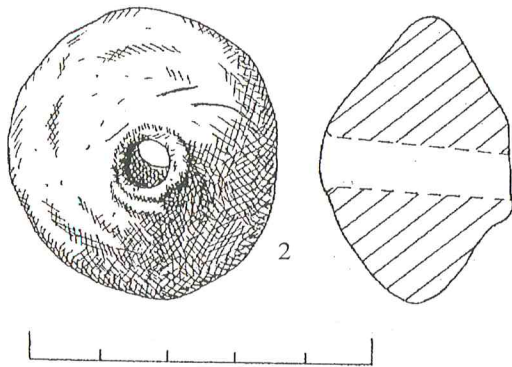
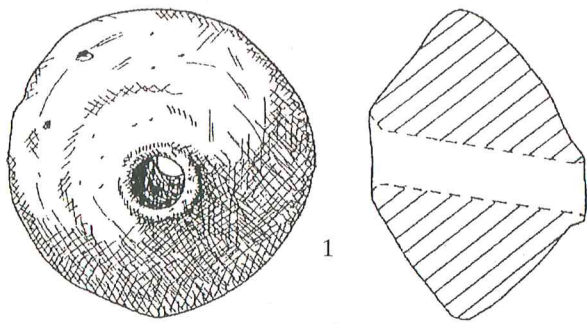
Smailiadugnė keramika su grūsto kvarcito ir granito priemaišomis molio masėje, S formos kakleliu bei duobutėmis puoštu linkiu (puodai Nr. 1–2) yra būdinga vėlyvajai neolitinės Nemuno kultūros fazei – Dobryj Boro tipo gyvenvietėms. Panašių indų rasta Nemuno aukštupio baseino gyvenvietėse – Rusakovos 2-oje bei Dobryj Boro 1-oje (Чарняўскі, 1979, p. 17–32, pav. 16:8, pav. 43:1).

Puodo Nr. 3 molio masė buvo liesinta negausiomis smulkiai grūsto kvarcito ir smėlio priemaišomis, šukių storis siekė 0,5 cm. Sieneles profiliuotos – tiesus pakraštėlis kiek atriestas į išorę (S1 formos), plokščia jo briauna kaip ir visas išorinis paviršius puošta nedidelėmis duobutėmis (pav. 5:9, 10). Angos skersmuo apie 10 cm, aukštis ir dugnelio forma neaiškūs. Panašiai puoštų puodų šukių pasitaikė tarp vėlyvojo neolito Nemuno kultūros keramikos iš Kašėtų 1-osios gyvenvietės (Ostrauskas, 1996b).

Gyvenvietės centre buvo rasti dar 2 puodų pakraštėliai ir 1 puodo kaklelis. Vieno indo būta itin nedidelio su į vidų nusklembta briauna (pav. 6:2). Kitas buvo didesnis ir turėjo plokščią briauną (pav.6:1). Abu pakraštėliai priklausė puodams su tiesiomis (I) arba švelniai profiliuotomis (C) sienelemis. Kaklelio šukė ryškiai brūkšniuotu išoriniu paviršiumi atstovavo puodui su stipriai profiliuotomis S1 formos sienelemis (pav. 6:3). Šie indai rodo didelę vėlyvosios Nemuno kultūros keramikos įvairovę. Puodo su smėlio ir augalinėmis

6 pav. Nemuno kultūros keramika (1–3), keramika su smėlio ir augalinėmis priemaišomis liesinta molio masė (4). Piešė autorius

7 pav. Moliniai verpstukai (1, 2), akmeninis tinklo pasvaras (3). Piešė autorius

priemaišomis molio masėje kultūrinė priklausomybė neaiški (pav. 6:4).

Gyvenvietės pakraštyje buvo rasti 2 moliniai dvigubo kūgio verpstukai (pav. 7:1, 2). Jų molio masė yra analogiška rastų puodų šukių molio masei. Tai leidžia verpstukus datuoti vėlyvuju neolitu, kaip ir pagrindinę gyvenvietę. Ratuko ir rutulio formos verpstukai buvo naudojami Narvos kultūros srityje viduriniame ir vėlyvajame neolite (Girininkas, 1994, pav. 257; Гирининкас, 1990, pav. 110:5–7, 10). Nemuno kultūros gyvenvietėse

jų iki šiol nebuvo aptikta, todėl Karaviškių verpstukus reikia laikyti kaimyninių kultūrų įtakos požymiu. Dvigubo kūgio formos verpstukai yra žinomi iš Rutulinių amforų kultūros kapų Lenkijoje (Szmyt, 1996, pav. 21:3). Karaviškių 6-oje A gyvenvietėje rasti verpstukai rodo Nemuno ir Rutulinių amforų kultūrų žmonių ryšius vėlyvajame neolite. Tik 1 km į pietryčius nuo Karaviškių esančioje Katros ištakų 1-oje gyvenvietėje buvo rasta Rutulinių amforų kultūros puodų šukių bei analogiškų verpstukų fragmentų.

Titnago dirbiniai

Vėlyvajam neolitui priskirtinas 20 nepatinojų arba pasidengusių plona rusva patina dirbinių.

Dirbiniai iš skelčių:

mikrolitinis ašmenėlis	– 1
gremžtukas	– 1
rėžtukas	– 1
peilio tipo dirbinys	– 1

Iš viso 4

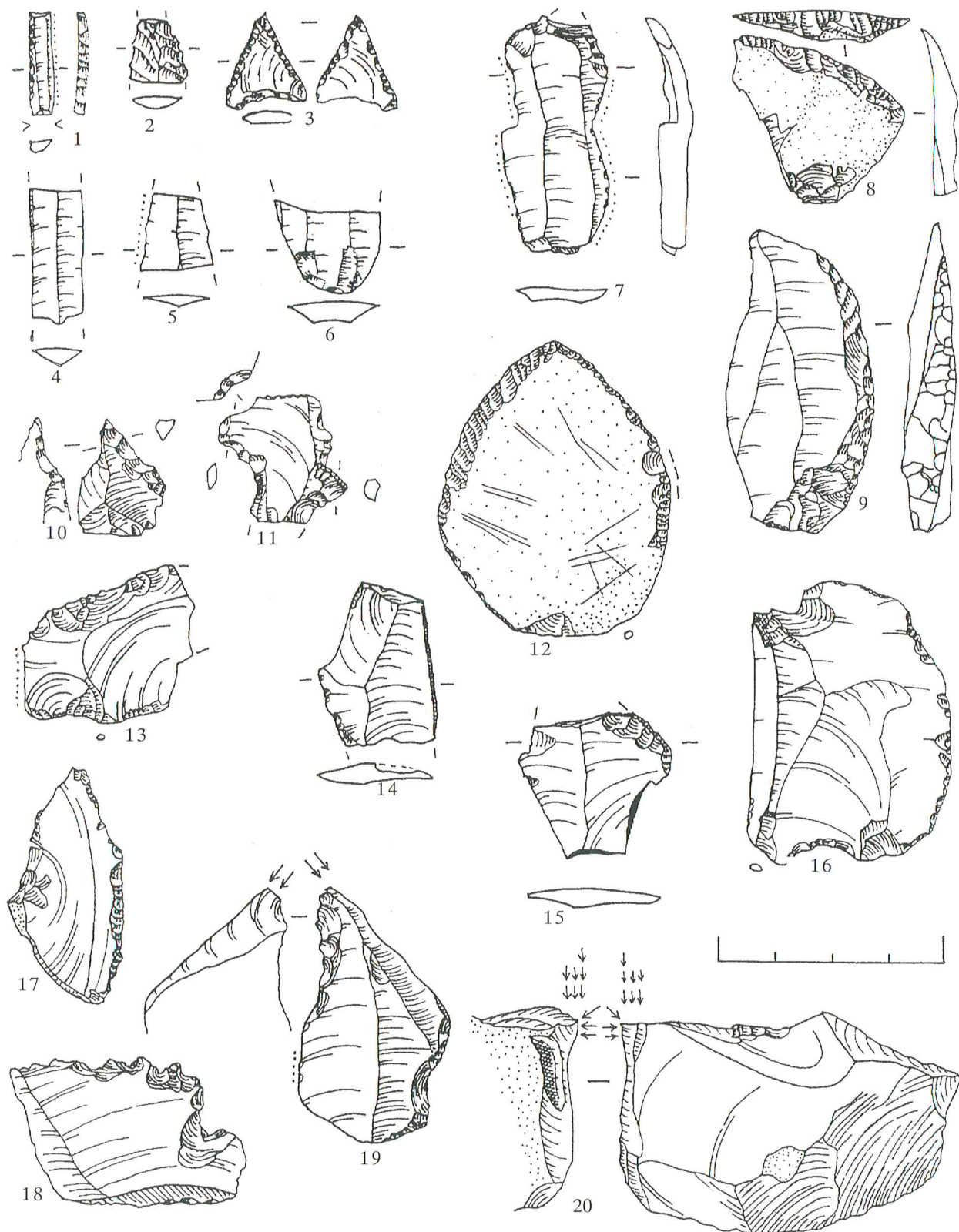
dirbiniai iš nuoskalų:

širdinis strėlės antgalis	– 1
gremžtukai	– 3
peiliai	– 4
gražteliai	– 2
durklas	– 1
specialios paskirties dirbiniai	– 2
kombinuotas dirbinys	– 1

Iš viso 14

trikampio (širdinio?) strėlės antgalio fragmentas	– 1
rėžtukas iš skaldytinio dalies	– 1

Su vėlyvąja Nemuno kultūros keramika siejasi aukšto trikampio (širdinio?) strėlės antgalio karpytas pakraščiais vidurinė dalis (pav. 8:2). Ant keliuko rastas širdinis retušuotais pakraščiais ir pagrindu antgalis (pav. 8:3). Buvo 1 mikrolitinis ašmenėlis statmenu vienpusiu retušu apdirbtu šonu (pav. 8:1). Tokie ašmenėliai Pietryčių Lietuvoje dar buvo naudojami vėlyvajame neolite (Rimantienė, 1992, p. 28, pav. 16:1–6). Tačiau išlieka galimybė, kad rastas ašmenėlis yra mezolitinis dirbinys. Peiliai yra ypač dažni neolitinės Nemuno kultūros dirbiniai. Karaviškių 6-ojoje A gyvenvietėje rastas 1 peilis ir 4 peilių fragmentai (pav. 8:12–15). Išsiskiria itin gražus dirbinys iš plokščios lapo formos nuoskalos su žieve (pav. 8:12). Kiti peiliai irgi buvo iš nuoskalų, pusiau statmenu

8 pav. Vėlyvojo neolito titnago dirbiniai: mikrolitinis ašmenėlis (1), strėlių antgaliai (2,3), skelčių dalys (4-6), gremžtukai (7-9), gražteliai (10,11), peiliai (12-15), kombinuotas dirbinys (16), specialios paskirties dirbiniai (17,18), rėžtukai (19,20). Piešė autorius

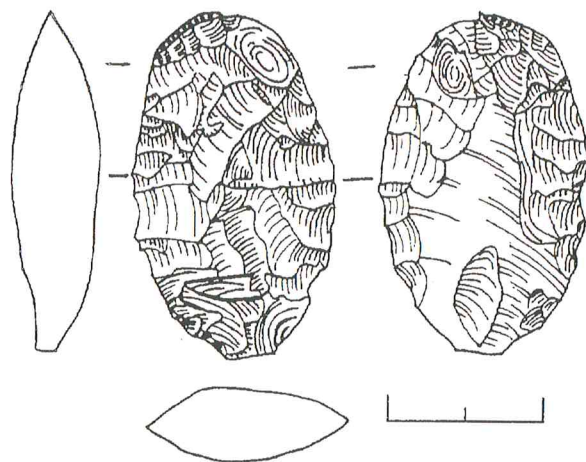
arba plokščiu retušu suformuotais ašmenimis (pav. 8:13,15). Iš netaisyklingos skeltės buvo pagamintas 1 peilio tipo dirbinys. Vienas jo šonas buvo nubukintas itin smulkiu retušu (pav. 8:14). Panašūs peiliai žinomi iš vidurinio – vėlyvojo neolito gyvenviečių tiek Nemuno aukštupyje (Чарняўскі, 1979, p. 58, 62, 64), tiek Pietryčių Lietuvoje (Rimantienė, 1992, pav. 16:16, 19, 21, 23–29). Tačiau Karaviškėse neaptikta minėtoms gyvenvietėms būdingų peilių iš masyvių skelčių. Visi gremžtukai buvo skirtingi. 3 buvo pagaminti iš nuoskalų: šoninis (pav. 8:9), galinis–pusiau šoninis (pav. 8:8) ir 1 labai perdegęs. 1 buvo pagamintas iš skeltės, galinis (pav. 8:7). Rasti 2 rėžtukai: kampinis ir šoninis. Pastarasis turėjo retušu ir 2 nuskėlimais suformuotus ašmenis masyvios skeltės šone (pav. 8:19). (1998 m. tyrinėjimai leidžia spėti, kad rėžtukas skirtinas vėlyvajam paleolitui). Kampinis buvo pagamintas iš skaldytinio dalies vien nuskėlimais (pav. 8:20). Pasitaikė 2 gražteliai. Vieno jų smaigalys suformuotas retušu pakaitomis iš abiejų pusių (pav. 8:10). Kitas buvo net su 3 smaigaliais (1 nulūžęs) bei granduko ašmenis primenančia retušuota įgauba (pav. 8:11). Buvo 2 specialios paskirties dirbiniai iš nuoskalų. Vienas jų buvo statmenu retušu suformuotais dantytais ašmenimis (pav. 8:18), kitas – retušuotais šonais (pav. 8:17). Rastas 1 kombinuotas dirbinys. Tai peilis–grandukas (pav. 8:16). Bene gražiausias dirbinys buvo ovalo formos durklas (pav. 9), pagamintas iš nuoskalos, preciziškai retušavus viršutinį ir iš dalies apatinį paviršius. Durklas, kaip ir jau minėtasis gremžtukas (pav. 8:8), buvo rastas ant keliuko apie 50 m į šiaurės rytus nuo perkasos. Titnaginių durklų būta netoli Karaviškių esančiose Barzdžio miško (p. 186, pav. 17:1) bei Katros ištakų 1-ojoje gyvenvietėse. Šie dirbiniai priklauso žalvario amžiaus pradžiai.

AKMENS DIRBINIAI

Pačiame gyvenvietės pakraštyje, arti terasos krašto, ir negiliai nuo žemės paviršiaus rastas tinklo pasvaras iš plokščio klinties gabalo. Pririšimui buvo naudoti keli natūralūs ir vienas išskeltas įlinkiai (pav. 7:3).

LITERATŪRA

- Girininkas A., 1994 – Baltų kultūros ištakos. Vilnius. 1994.
 Ostrauskas T., 1996a – Dubos ežero ir Katros upės pakrančių žvalgymai 1994 m. // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1994 ir 1995 metais. 1996, p. 315–320.

9 pav. Titnaginys durklas (kaip parodė 1998 m. tyrinėjimai, minėtas durklas greičiausiai priklauso Karaviškių 6 B žalvario amžiaus pradžios gyvenvietei). Piešė autorius

Be to, gyvenvietėje rasti 6 skaldyti akmenys ir 3 perdegę kauliukai.

IŠVADOS

Karaviškių 6-ojoje A gyvenvietėje rasta dviejų laikotarpių archeologinės medžiagos. Ankstyvuojų mezolitu datuojami titnago radiniai rodo čia buvus Pulio tipo stovyklėlę. Didžioji radinių dalis yra iš vėlyvojo neolito trumpalaikės, matyt, sezoninio pobūdžio gyvenvietės.

Gyvenvietės su panašaus pobūdžio keramika bei aukštais širdiniais strėlių antgaliais yra skiriamos vėlyvajai Nemuno kultūros fazei – Dobryj Boro etapui (Чарняўскі, 1979, p. 61–66). Titnaginys durklas priklauso žalvario amžiaus pradžiai, o moliniai verpstukai, – matyt, rodo Rutulinių amforų kultūros įtaką vėlyvajame neolite.

Karaviškių 6A gyvenvietė Lietuvos archeologinėje medžiagoje yra svarbi tuo, kad atstovauja vėlyvosios Nemuno kultūros paminklą be jokių Virvelinės keramikos kultūros bruožų. Radiniai atspindi jau žinomus ir kai kuriuos naujus Nemuno kultūros savitumus.

Lietuvoje 1996 ir 1997 metais. 1998, p. 35–37.

Rimantienė R., 1992 – Šakės – neolitinė gyvenvietė // Lietuvos archeologija. Vilnius. 1992, t. 8 p. 16–34.

Szmyt M., 1996 – Społeczności Kultury Amfor Kulistych na Kujawach. Poznań. 1996.

Гириницкас А., 1990 – Крjатуонас. Средний и поздний неолит. Монографія // Lietuvos archeologija, Vilnius. 1990, t. 7.

Чарняўскі, М.М., 1979 – Неаліт Беларускага Понямоння. Минск. 1979.

KARAVIŠKĖS 6A SETTLEMENT

SUMMARY

The Karaviškės 6A settlement (Varėna district, South Lithuania) is situated at a distance of about 250 m from the Ūla River on the bank of the former Lake Dūba (Fig. 1). The area of 112 m² was investigated in 1997.

The cultural layer was represented by both 12–20 cm thick top soil and 20–40 cm thick grey yellowish (brown yellowish) sand (Fig. 3). Some artifacts were found in the pits of windfalls of trees.

A collection of 224 flint artifacts was obtained. They were made from local material. The presence of flint complexes of the Early Mesolithic and the Late Neolithic came to light.

A tanged point of Pulli type and several flint tools were attributed to the Early Mesolithic (Fig. 4).

Concentrations of pottery marked the main body of the major occupation (Fig. 2). 479 sherds (bigger than 1 cm²) represented 6 pots with crushed quartzite and granite or quartzite and sand temper in the paste (Figs. 5, 6:1–3). Of all sherds, 25.5% were ornamented. Vessels had profiled walls (S-shaped) and pointed bases. Their necks were decorated with impressed pits (pot 1, 2). The rims were either ornamented with notches (pot 2), winding impressions (pot 1) and small pits (pot 3) or not decorated at all. The body was covered with incised crossing lines (pot 2) or drop-shaped motifs (pot 1).

The exterior surface varied from smooth (pot 3) to clearly brushed (fig. 6: 3). The same pottery is known from Late Neolithic settlements in Belarus, and it represents the latest stage of Nemunas culture.

Two biconical clay spindles were found at the edge of the settlement (Fig. 7:1, 2). These finds are not characteristic of Nemunas culture. Clay spindles may reflect the Globular Amphora cultural influences during the Late Neolithic.

Some flint artifacts were associated with ceramics of Nemunas culture. They were: a fragment of serrated triangular (heart-shaped?) arrowhead, several knives and other tools (Fig. 8). The flint dagger belongs to the Bronze Age settlement Karaviškės 6 B (Fig. 9).

A stone net-sinker with two natural and one chipped bends for binding was found (Fig. 7: 3).

Mixed up archaeological material from two non-simultaneous occupations was discovered in the Karaviškės 6A settlement. A little camp of Kunda culture existed there during the Early Mesolithic. The major part of the finds belongs to the seasonal settlement dated to the Late Neolithic. The settlement represents the latest stage of Nemunas culture without any traits of the influence of Corded Ware Culture.

LIST OF ILLUSTRATIONS

Fig. 1. Situation of the settlement: 1 – territory of farmsteads, 2 – the upper edge of the terrace, 3 – quarter line, 4 – Karaviškės 6A settlement, 5 – Karaviškės 6B settlement

Fig. 2. The investigated area and distribution of finds: 1 – flint artifact, 2 – ornamented sherd, 3 – fragment of triangular (heart-shaped?) arrowhead, 4 – tanged point of Pulli type, 5 – clay spindle, 6 – stone net-sinker; concentrations of sherds: 7 – pot 3, 8 – pot 1, 9 – pot 2, 10 – pot with organic and sand temper in clay mass.

Fig. 3. Section: 1 – dark grey soil, 2 – grey yellowish sand, 3 – brown yellowish sand, 4 – brown sand with charcoal, 5 – blackish soil with white sand and charcoal, 6 – light yellowish-white sand (sterile soil)

Fig. 4. The Early Mesolithic. Flint artifacts: microlithic insert (1), blade (2), tanged point of Pulli type (3), tool

of awl type (4), burins (5–10), core (11), flake of the edge of the striking platform (12)

Fig. 5. Pots of Nemunas culture: 1 (1–4), 2 (5–8), and 3 (9, 10)

Fig. 6. Ceramics of Nemunas culture (1–3), ceramics with organic and sand temper in clay mass (4)

Fig. 7. Clay spindles (1, 2), stone net-sinker (3)

Fig. 8. Late Neolithic. Flint artifacts: microlithic insert (1), arrowheads (2, 3), fragments of blades (4–6), scrapers (7–9), perforators (10–11), knives (12–15), combined tool (16), tools for specific purposes (17–18), burins (19–20)

Fig. 9. Flint dagger (excavations of 1998 showed the dagger to belong to the Karaviškės 6 B settlement of the Early Bronze Age)

ПОСЕЛЕНИЕ КАРАВИШКЕС 6А

РЕЗЮМЕ

Поселение Каравишкес 6А (Варенский р-н, Южная Литва) находится на берегу бывшего озера Дуба, на расстоянии около 250 м от реки Ула (рис. 1). В 1997 г. была раскопана территория площадью 112 м².

Культурный слой состоял из слоя почвы толщиной 12–20 см и из слоя серовато-желтого песка толщиной 20–40 см (рис. 3). Часть предметов была обнаружена в ямах, образовавшихся в результате буреломов.

Всего было найдено 224 предмета, изготовленных из местного кремня. Раскопки свидетельствуют о том, что кремневый инвентарь относится к двум периодам: раннему мезолиту и позднему неолиту.

Черешковый наконечник типа Пулли и часть кремневых орудий можно отнести к раннему мезолиту (рис. 4).

Большая часть керамики найдена в центре основного поселения (рис. 2). 479 фрагментов керамики (размером более 1 см²) относятся к 6 горшкам; в глиняной массе примесь толченого кварцита и гранита или кварцита и песка (рис. 5:1–3). 25,5% всех фрагментов орнаментированы. Горшки имеют профилированные S-образные стенки и острые днища. Венчики украшены рядами ямок (горшки № 1 и 2). Края венчиков орнаментированы насечками (горшок № 2), гусеницами (горшок № 1), небольшими ямками (горшок № 3), либо без орнамента. Стенки горшков покрыты процарапанными

косыми перекрещивающимися линиями (горшок № 2) или рядом каплевидных наколов (горшок № 1). Внешняя поверхность сосудов варьирует от заглаженной (горшок № 3) до глубоко штрихованной (рис. 6:3). Подобная керамика часто встречается в поселениях эпохи позднего неолита, расположенных на территории Белоруссии. Она является характерным признаком позднейшего этапа *неманской культуры*.

Два биконических глиняных пряслица найдены на окраине поселения (рис. 7:1, 2). Они не характерны для *неманской культуры*. Пряслица свидетельствуют о влиянии *культуры шаровидных амфор* в позднем неолите.

С неманской керамикой удалось связать несколько кремневых орудий: фрагмент треугольного (сердцевидного ?) наконечника стрелы с зубчатыми краями, 5 ножей и другие предметы (рис. 8). Кремневый кинжал принадлежит к стоянке бронзового века Каравишкес 6В. Обнаружено каменное грузило для сети с двумя выбитыми углублениями для привязывания.

Археологические материалы поселения Каравишкес 6А являются неодновременными. В эпоху раннего мезолита здесь располагалась стоянка *кундасской культуры*. Большинство находок относится к сезонному поселению позднего неолита. Находки свидетельствуют о позднейшей фазе *неманской культуры* без каких-либо признаков влияния *культуры шнуровой керамики*.

СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ

Рис. 1. Ситуация поселения: 1 – приусадебная территория; 2 – верхний край террасы; 3 – квартальная линия; 4 – поселение Каравишкес 6А; 5 – поселение Каравишкес 6В

Рис. 2. Обследованная территория и распространение находок: 1 – кремневое орудие; 2 – фрагмент орнаментированной керамики; 3 – фрагмент треугольного (сердцевидного ?) наконечника стрелы; 4 – черешковый наконечник типа Пулли; 5 – глиняное пряслице; 6 – каменное грузило для сети; скопления керамики; 7 – горшок № 3; 8 – горшок № 1; 9 – горшок № 2; 10 – горшок с песком и органической примесью в глиняной массе

Рис. 3. Разрез: 1 – темно-серая почва; 2 – серовато-желтый песок; 3 – коричневатого-желтый песок; 4 – коричневатый углистый песок; 5 – черноватая углистая земля с белым песком; 6 – желтовато-белый песок (материк)

Рис. 4. Ранний мезолит. Кремневые орудия: микролитический вкладыш (1), пластина (2), череш-

ковый наконечник типа Пулли (3), орудие типа шила (4), резцы (5–10), нуклеус (11), осколок края нуклеуса (12)

Рис. 5. Горшки *неманской культуры*: № 1 (1–4), № 2 (5–8), № 3 (9, 10)

Рис. 6. Керамика *неманской культуры* (1–3), керамика с песком и органической примесью в глиняной массе (4)

Рис. 7. Глиняные пряслица (1, 2), каменное грузило для сети (3)

Рис. 8. Поздний неолит. Кремневые орудия: микролитический вкладыш (1), наконечники стрел (2, 3), фрагменты пластин (4–6), скребки (7–9), сверла (10, 11), ножи (12–15), комбинированное орудие (16), орудия специального назначения (17, 18), резцы (19, 20)

Рис. 9. Кремневый кинжал (как показали раскопки 1998 г., кремневый кинжал относится к поселению раннего бронзового века Каравишкес 6В)